

Uchwała z dnia 17 grudnia 1996 r.
III ZP 8/96

Przewodniczący SSN: Jerzy Kuźniar, Sędziowie SN: Maria Mańkowska, Stefania Szymańska (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Piotra Wiśniewskiego, w sprawie z wniosku Jana S. przeciwko Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddział Regionalny w R. o zasiłek porodowy, po rozpoznaniu w dnia 17 grudnia 1996 r. zagadnienia prawnego przekazanego przez Sąd Apelacyjny w Rzeszowie postanowieniem z dnia 20 września 1996 r. [...] do rozstrzygnięcia w trybie art. 391 KPC.

Czy ubezpieczonemu rolnikowi przysługuje z tytułu urodzenia dziecka jednorazowy zasiłek o jakim mowa w art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (tekst jednolity w Dz. U. Nr 71 z 1993 r.) w sytuacji, gdy jego żona korzystała z przedłużonego zasiłku dla bezrobotnych na zasadach określonych przepisem art. 25 ust. 5 ustawy z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu (Dz. U. Nr 1 z 1995 r., poz. 1 ze zm.) w wymiarze równym zasiłkowi macierzyńskiemu ?

p o d j ą ł następującą uchwałę:

Ubezpieczonemu rolnikowi nie przysługuje z tytułu urodzenia dziecka jednorazowy zasiłek o jakim mowa w art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz. U. z 1993 r., Nr 71, poz. 342 ze zm.) w sytuacji, gdy jego żona korzystała z przedłużonego zasiłku dla bezrobotnych na zasadach określonych przepisem art. 25 ust. 5 ustawy z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu (Dz. U. z 1995 r., Nr 1, poz. 1 ze zm.) w wymiarze równym zasiłkowi macierzyńskiemu.

U z a s a d n i e n i e

Przedstawione zagadnienie prawne powstało na tle następującego stanu faktycznego:

Wnioskodawca Jan S. podlega z mocy ustawy rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu, zaś jego żona Anna jest zarejestrowana w Rejonowym Urzędzie Pracy w Ł. jako bezrobotna. Po urodzeniu córki Dagmary (23 listopada 1995 r.) korzystała ona z przedłużonego zasiłku dla bezrobotnych, określonego art. 25 ust. 5 ustawy z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu (Dz. U. z 1995 r., Nr 1, poz. 1 ze zm.).

Decyzją z 20 grudnia 1995 r. KRUS-Oddział Regionalny w R. odmówił wnioskodawcy przyznania zasiłku porodowego określonego w art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz. U. z 1993 r.,

Nr 71, poz. 342 ze zm.), stwierdzając, że żona wnioskodawcy "jest ubezpieczona z innego tytułu" i stąd nie ma podstawy do wypłaty zasiłku porodowego, ponieważ zasiłek taki został wypłacony w Rejonowym Urzędzie Pracy.

W odwołaniu do Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie Jan S. domagał się zmiany decyzji i przyznania zasiłku porodowego. Podał, że opłaca składkę z tytułu rolniczego ubezpieczenia społecznego, a jego żona w związku z urodzeniem córki nie ubiegała się o wypłatę zasiłku porodowego w Rejonowym Urzędzie Pracy, gdyż zasiłek ten jest korzystniejszy z rolniczego ubezpieczenia społecznego.

W odpowiedzi na odwołanie pozwany oddział rentowy podniósł, że skoro żona wnioskodawcy jest zarejestrowana w Rejonowym Urzędzie Pracy jako bezrobotna, to w związku z urodzeniem dziecka przysługuje jej prawo do zasiłku porodowego na podstawie art. 31 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu. Podkreślono, że żona wnioskodawcy korzystała z przedłużonego zasiłku dla bezrobotnych na zasadach określonych w art. 25 ust. 5 powołanej ustawy i dlatego nie ma podstawy do przyznania wnioskodawcy żądanego zasiłku, w szczególności wobec określonej w ustawie o ubezpieczeniu społecznym rolników zasady łącznej wypłaty obu zasiłków, tak porodowego jak i macierzyńskiego.

Sąd Wojewódzki uwzględnił odwołanie wnioskodawcy i wyrokiem z 22 kwietnia 1996 r. zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał wnioskodawcy prawo do zasiłku porodowego z tytułu urodzenia przez jego żonę dziecka. W uzasadnieniu wyroku Sąd powołał się na przepis art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników i stwierdził, że skoro przepis ten daje ubezpieczonemu prawo do zasiłku z tytułu urodzenia dziecka, to nie ma przeszkód do wypłacenia takiego zasiłku w sytuacji, gdy żona nie podlega ubezpieczeniu społecznemu rolników, ale też nie pobrała zasiłku porodowego z innego tytułu.

W rewizji od tego wyroku pozwany organ rentowy zarzucił naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 15 ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, wniósł o zmianę wyroku i oddalenie odwołania wnioskodawcy. Zdaniem rewidującego, treść wyżej powołanego przepisu wskazuje jednoznacznie, że oba świadczenia, a mianowicie zasiłek porodowy i macierzyński przewidziane w ustawie o ubezpieczeniu społecznym rolników powinny być wypłacane łącznie jednej osobie. Zgłoszone przez ojca dziecka do pozwanej Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddział Regionalny w R. żądanie wypłaty zasiłku porodowego z tej przyczyny, że "jest on korzystniejszy", w sytuacji pobrania przez matkę dziecka przedłużonego zasiłku dla bezrobotnych w wymiarze równym przysługującemu zasiłkowi macierzyńskiemu, pozostaje w sprzeczności z treścią art. 15 ust. 1 i 3 powołanej ustawy.

Sąd Apelacyjny uznał, iż w sprawie powstało zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości, w związku z czym przedstawił je do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu. Treść zagadnienia została przytoczona w sentencji postanowienia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Ma rację Sąd Apelacyjny, że w systemie prawa ubezpieczeń społecznych przewidziana jest możliwość wyboru świadczenia korzystniejszego, a dotyczy to sytuacji

zbiegu u jednej osoby prawa do emerytury i renty, względnie świadczeń rentowych przyznanych w oparciu o różne systemy. Odnośnie do świadczeń innych niż emerytura lub renty prawo ubezpieczeń społecznych przewiduje sytuacje, kiedy uprawnienie do świadczenia powstaje po stronie dwu korzystających z ubezpieczenia społecznego osób. Przykładowo, dotyczy to właśnie zasiłku porodowego i macierzyńskiego z tytułu urodzenia dziecka. W takiej sytuacji świadczenie wypłacane jest jednak tylko jednemu z uprawnionych. Słusznie ponadto podkreśla Sąd Apelacyjny, iż prawo ubezpieczeń społecznych nie reguluje wprost sytuacji występującej w niniejszej sprawie. W związku z tym celowe jest przytoczenie treści art. 15 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, w części mającej zastosowanie do rozpoznawanej sprawy. I tak: 1) według ust. 1 - z tytułu urodzenia dziecka ubezpieczonemu przysługuje jednorazowy zasiłek w wysokości trzykrotnej emerytury podstawowej; jeżeli ubezpieczeniu podlegają oboje małżonkowie, zasiłek ten przysługuje łącznie obojgu małżonkom; 2) według ust. 2 - z tytułu urodzenia dziecka ubezpieczonemu przysługuje zasiłek macierzyński w wysokości równej zasiłkowi chorobowemu za okres 8 tygodni, wypłacany łącznie z zasiłkiem, o którym mowa w ust. 1. Treść art. 15 ust. 1 i 2 świadczy, iż w ustawie o ubezpieczeniu społecznym rolników prawo do zasiłku porodowego i macierzyńskiego zostało uregulowane całościowo. Z analizy tego przepisu wynika ponadto, że oba te zasiłki podlegają łącznej wypłacie, przy uwzględnieniu rygorów rządzących ich wypłatą w ustawie o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Jan S. podlega z mocy ustawy rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu, który - jak wyżej wykazano - w związku z urodzeniem dziecka przewiduje wypłatę jednorazowego zasiłku oraz zasiłku macierzyńskiego. Żona wnioskodawcy natomiast pobiera zasiłek dla bezrobotnych na podstawie ustawy z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu. W związku z urodzeniem córki korzystała z mocy art. 25 ust. 5 tejże ustawy z przedłużonego zasiłku dla bezrobotnych w wymiarze równym przysługującemu zasiłkowi macierzyńskiemu. W myśl bowiem tego przepisu, w razie urodzenia dziecka przez kobietę pobierającą zasiłek lub w ciągu miesiąca po jego zakończeniu, okres ten ulega przedłużeniu o czas, przez który przysługiwałby jej, zgodnie z przepisami, zasiłek macierzyński. Żona wnioskodawcy korzystając z tego prawa pobrała więc jedno ze świadczeń przysługujących w związku z urodzeniem dziecka. Słusznie podkreśla Sąd Apelacyjny, że ustawa o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu przewiduje dla osób pobierających zasiłki dla bezrobotnych również zasiłek porodowy w związku z urodzeniem dziecka, na zasadach przewidzianych dla pracowników. W myśl bowiem art. 31 ust. 1 tej ustawy bezrobotnym pobierającym zasiłki przysługuje między innymi świadczenie, o którym mowa w art. 16 ust. 5. W tym przepisie zaś wymienione są zasiłki porodowe, rodzinne, pielęgnacyjne i pogrzebowe (pkt 1).

Powołane wyżej przepisy ustawy o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu świadczą, iż także w tej ustawie, podobnie jak w ustawie o ubezpieczeniu społecznym rolników, uprawnienie do zasiłku porodowego i macierzyńskiego zostało uregulowane całościowo. Uzasadniony jest zatem wniosek, że osoba, która z tytułu urodzenia dziecka ma prawo do przedłużonego zasiłku dla bezrobotnych, może pobrać zasiłek porodowy tylko na podstawie tejże ustawy. Zasiłek ten bowiem nie może być oderwany od prawa do przedłużonego zasiłku dla bezrobotnych. Oznacza to, że nie może

występować swoistego rodzaju "cesja" tego zasiłku na męża takiej osoby, który podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu (jak w niniejszej sprawie) - nawet w sytuacji, gdy zasiłek porodowy przyznawany z tego systemu ubezpieczenia jest korzystniejszy. Dlatego słuszne są wątpliwości Sądu Apelacyjnego co do stanowiska Sądu I instancji, że jakoby nie ma przeszkód do wypłacenia rolnikowi zasiłku z tytułu urodzenia dziecka, w sytuacji gdy żona jego nie podlega ubezpieczeniu społecznemu rolników, ale też nie pobrała z innego tytułu zasiłku porodowego. Trafnie Sąd Apelacyjny odwołał się do omówionych wyżej przepisów ustawy o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu oraz art. 15 ust. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Natomiast wobec wątpliwości Sądu Apelacyjnego, że skoro zasiłek porodowy przewidziany w ustawie o ubezpieczeniu społecznym rolników wynosi wysokość trzykrotnej emerytury podstawowej (art. 15 ust. 1), a więc jest wyższy od takiego samego zasiłku [...], który przysługuje osobom pobierającym zasiłek dla bezrobotnych, to w razie odmowy przyznania mężowi wnioskodawczyni zasiłku porodowego można byłoby mówić o "pogorszeniu sytuacji" w tym zakresie, Sąd Najwyższy podkreśla, że taki pogląd nie jest trafny. Poza wyżej przytoczonymi argumentami jurydycznymi należy bowiem mieć na uwadze, że stosownie do art. 15 ust. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników z tytułu urodzenia dziecka przysługuje zasiłek macierzyński w wysokości równej zasiłkowi chorobowemu jedynie za okres 8 tygodni. Natomiast według art. 180 § 1 Kodeksu pracy, pracownicy przysługuje urlop macierzyński w wymiarze: 16 tygodni przy pierwszym porodzie, 18 tygodni przy każdym następnym porodzie i 26 tygodni w przypadku urodzenia więcej niż jednego dziecka przy jednym porodzie. Sytuacja kobiety podlegającej pracowniczemu ubezpieczeniu społecznemu jest w tym przypadku znacznie korzystniejsza niż kobiety podlegającej ubezpieczeniu społecznemu rolników. Korzystniejsza zatem jest także sytuacja żony rolnika, która jako bezrobotna podlega ustawie o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu. W razie urodzenia dziecka okres pobierania zasiłku dla bezrobotnych przedłuża się o czas, przez który przysługiwałby, zgodnie z przepisami, zasiłek macierzyński. Żona wnioskodawcy pobrała przedłużony zasiłek [...] przez 16 tygodni (o ile urodziła ona pierwsze dziecko), a więc przez okres dwukrotnie dłuższy od tego, za który przysługiwałby jej zasiłek macierzyński gdyby podlegała ubezpieczeniu społecznemu rolników. Nie do przyjęcia jest pogląd, że w takiej sytuacji można pobierać zasiłek korzystniejszy z ustawy o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu i rezygnować z mniej korzystnego zasiłku porodowego po to, by otrzymać zasiłek korzystniejszy z rolniczego ubezpieczenia społecznego. W świetle powyższego nie można więc posługiwać się argumentem "o pogorszeniu", ponieważ nie jest on adekwatny do sytuacji występującej w takim przypadku, a wręcz można mu zarzucić pozorność. Konkludując należy więc stwierdzić, że status osoby bezrobotnej, jaki ma żona wnioskodawcy oraz fakt urodzenia przez nią dziecka, stwarza po jej stronie uprawnienie w zakresie świadczeń wynikających z ustawy o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu, w tym zasiłku porodowego, co wyklucza możliwość przyznania tego świadczenia w oparciu o system ubezpieczenia rolniczego, któremu podlega jej mąż. Niepobranie dotychczas przez żonę wnioskodawcy zasiłku porodowego nie ma znaczenia dla oceny prawa jej męża do takiego zasiłku.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy podjął uchwałę o treści przytoczonej w sentencji, a zgodnej z sugestią Sądu Apelacyjnego i stanowiskiem prokuratora.

=====